

סיכום ועידת מינכן לביטחון 2026

תמיר הימן | 26 בפברואר, 2026 | גיליון 2105

ועידת הביטחון השנתית במינכן היא המפגש הבינלאומי החשוב ביותר בנושאי הביטחון. בכל שנה מגיעים אליה ראשי מדינות, שרים ומובילי דעת קהל, לשטוח את משתנם ולדון בתחומי התוכן הרלוונטיים לביטחון הלאומי והבינלאומי. השנה עמד הכינוס בסימן גישה מפויסת בין אירופה לארצות הברית, יחסית לזה הקודם. מגמת הגידול בהשקעות אירופאיות בביטחון נמשכה, וכן נמשכה בחינת מחודשת של בריתות נוכח האיום שמציבה רוסיה והדינמיקה במזרח התיכון. העיסוק בסכסוך הישראלי-פלסטיני התמקד בביקורת על ישראל, על רקע מה שהוגדר כסיפוח בפועל (שינוי נהלי רישום מקרקעין ביהודה ושומרון). לצד זאת בלטה גישה לעומתית של ערב הסעודית מול איחוד האמירויות וישראל, תוך תיאום מסרים מחשיד בין הדוברים הטורקים והקטרים לבין הדוברים הסעודים.

יחסי אירופה-ארצות הברית: טון אמריקאי מפויס, תגובה אירופית בהתאם

מרקו רוביו, מזכיר המדינה האמריקאי והיועץ לביטחון לאומי, נשא נאום מרשים, מנומס ומכבד את המארחים. זאת, בשונה בתכלית מנאומו של סגן נשיא ארצות הברית, ג'יי. די. וואנס, בוועידת מינכן בשנה שעברה. וואנס הטיף לנציגים ממדינות אירופה על ערכי הדמוקרטיה וחופש הביטוי, תוך דרישה "להסתדר לבד", ולעומתו רוביו הדגיש את הדרישה האמריקאית ממדינות אירופה לשאת בנטל הביטחון. לדבריו, הנשיא טראמפ פותר סכסוכים בכל העולם ובין היתר רק בזכותו הושגו העסקה לשחרור החטופים הישראליים מידי חמאס, החלפת השלטון בוונצואלה ו"השלום עם איראן". ברם, הוא הדגיש את הערכים המשותפים, המוצא המשותף, והמחיר ששילם העולם הדמוקרטי-ליברלי על מנת להשיג את החופש.

במקרה (או שלא), לאורך כל הכנס החמיאו המנהיגים האירופאים לנשיא טראמפ וביטאו ביקורת מועטה כלפיו. את הביקורת הנוקבת ביותר השמיע מושל קליפורניה, גאוין ניסום, (שהפגין כריזמה והדר של נשיא אמריקאי מהסוג המוכר בסרטי הוליווד). להבדיל, נשיא אוקראינה, וולדימיר זלנסקי, נשא נאום אוהד ביותר לארצות הברית, תוך הקפדה להודות שוב ושוב לנשיא טראמפ, לצד תודות רבות למדינות אירופה. בלי ספק, אוקראינה היא ונשיאה היו גיבורי הועידה. לדוגמא, בצמוד לכנס הוצג ביתן אוקראינה - מלון שהוסב למוזיאון חי, המאדיר את התרבות, האוכל, ההיסטוריה והרוח של אוקראינה.

זלנסקי לא היה היחיד שהרעיף מחמאות על ארצות הברית. גם ראש ממשלת דנמרק, המצויה במאבק מול טראמפ על רקע דרישתו לריבונות אמריקאית על גרינלנד, נקטה טון מפייס ואף ציינה שבסיכום הקונפליקט: "כולנו יצאנו מחוזקים". הוסכם על הרחבת הנוכחות של נאט"ו בגרינלנד וברור שהאי האסטרטגי יישאר בריבונות דנמרק, כך שהכל בא על מקומו בשלום. מחמאות לנשיא היו גם נחלתן של מדינות המפרץ ובראשן ערב הסעודית, שדובר מטעמה החמיא לנשיא על התכליתיות, על סיום

המלחמה ברצועת עזה ועל התקווה לעתיד. טורקיה וסוריה אף הן החמיאו לנשיא על התעוזה והאמון, ועוד ועוד.

במהלך הועידה ניכר המשך מסע ההתעוררות הביטחונית של אירופה, אולם תוך הכרה ברורה שאין היבשת יכולה להסתדר בלי ארצות הברית. רעיון הכוח האירופאי חזר ועלה, ובאופן מפתיע גם על ידי הודו, ששר החוץ שלה העלה את רעיון ארגון הכלכלות הגדולות מינוס שתיים (ארצות הברית וסין) - G-2. לדידו, "אם הן רוצות להתקוטט, שימשיכו בכך, הגדולות האחרות ימשיכו לבד".

היבטי העצמאות האירופאית שנדונו במהלך הועידה:

- **כלכלית - חיפוש** מקורות מימון אחרים וסוג אחר של תשלובת פרטי-ממשלתי, בדגש על צורך להקטין רגולציה ולאפשר משק תחרותי ומהיר יותר, התואם את הצורך בטכנולוגיה משבשת ויזמות.
- **דיפלומטית** - אירופה מבססת מדיניות חוץ עצמאית וברורה, ובראשה התנגדות לרוסיה - "החזית המזרחית"; מאבק נגד טרור והגירה בלתי חוקית - "החזית הדרומית"; התחרות הארקטית על נתיבי סחר ופוטנציאל צבאי חדש - "החזית הצפונית"; וכן ההתמודדות מול ארצות הברית כשותפה בכירה, אך היא בהובלת ממשל משבש ולא צפוי, שלעיתים אינו אוהד את אירופה - "החזית המערבית".
- **צבאית** - השקעת 5% מהתל"ג לביטחון תייצר צבאות גדולים וחזקים. היכולת לממש את התקציב הזה היא אתגר, וגם האפשרות לשתף פעולה במסגרת מעין צבא אירופאי מאתגרת מאוד. ועדיין, ברור כי נדרשת תפיסה חדשה, התואמת את היכולות החדשות ואת ההתעצמות המחודשת שבפתח.

הטעות ההיסטורית של איראן בתמיכה ברוסיה

לאורך כל הועידה בלטה תפיסת איראן כגורם שלילי, ולא רק בשל הדיכוי האלים של המחאה העממית בה (שהוזכרה באורח מינורי למדי), אלא בעיקר בשל תמיכתה ברוסיה. עם זאת, ציון שתמיכה זו לא הועילה למשטר בטהראן. רוסיה לא עוזרת לאיראן בתקופת המשבר הגדול ביותר בהיסטוריה שלה, בעוד הסיוע האיראני לרוסיה הביא לגט כריתות לאיראן מאירופה. מנהיגים רבים הדגישו את הצורך בהפלת המשטר בטהראן או החלפתו בדרך לא אלימה. גם המתנגדים למלחמה מול איראן, התומכים בהסכם עימה, בעיקר ארגוני חברה אזרחית ומדינות ביניהן הודו, מכירים בבעייתיות של המשטר, שואפים ליציבות והיו מעדיפים "איראן אחרת".

בפורומים שהתמקדו בנושא הפעולה האמריקאית הקרובה נגד איראן - גם שם לא הייתה בהירות לגבי עיתוי הפעולה ותכליתה, וכן לגבי הסיכוי להסכם. בין היתר, הודגש נושא "היום שאחרי", בהנחה שאכן תתבצע מהלומה צבאית לערעור המשטר. בקרב הדוברים השונים ניכרה הסכמה שאין סיכוי רב לפרץ מהפכני, שיביא מבפנים לחילופי משטר ולעליית שלטון דמוקרטי. בהקשר זה, התסריטים השונים הזכירו עליית דיקטטורה צבאית; ממשל בירוקרטיה שמרני, לא מהפכני; או משטר פופוליסטי-חילוני בהנהגה חדשה. התסריט האופטימי ביותר היה של איראן כמדינה דוגמת טורקיה - דמוקרטיה לכאורה, המסתירה משטר אידיאולוגי-דתי שמרני.

הוא פהלווי הופיע בראיון נוקב עם כריסטיאן אמנפור. הוא קרא למחאה המונית, שאכן הוציאה רבים לרחוב, אלא שההפגנות התקיימו במינכן, לא בטהרן. לטענתו, מנהיגותו נדרשת על ידי ההמונים באיראן ולראייה - הקריאות בשמו. לטענתו, הוא אינו מבקש את תמיכת הממשל האמריקאי ולפי ההתייחסות של סנטור לינדזי גרהם - גם לא יזכה בה. בנוסף, הוא פהלווי גינה את אלימות המפגינים התומכים בו, שתוקפים את מתנגדי המשטר הדמוקרטיים. דברים אלה חיזקו את ההבנה כי הפיצול בין פלגי האופוזיציה האיראנית מקשה על איחוד הכוחות מול המשטר. ולמול טענות מתנגדיו, הגורסים שהוא רוצה לחדש את המלוכה האיראנית, הוא פהלווי השאיר את הנושא עמום: ראשית ניקח את השלטון ונחליט לאחר מכן על סוג המשטר על פי תוצאות משאל עם.

התרחקות מאינטגרציה של ישראל במזרח התיכון, וגם הלכידות הערבית בסכנה

לפי דברים שנאמרו בוועידה, ישראל נתפסת כמדינה כוחנית, השואפת להגמוניה אזורית ומעדיפה את השיקול הביטחוני שלה על פני יתר השיקולים. זאת ועוד, לטובת השיקול הביטחוני, ישראל מוכנה לערער את הביטחון של שאר המדינות באזור. וגישה נתפסת זו של ישראל אינה מקובלת. נאמר שישאל נוקטת תגובה מוגזמת עד מאד לכל חשד, ולו הקל ביותר, לאיום מתהווה.

מובילות הגישה הביקורתית הזו הן בעיקר ערב הסעודית, ובמידה פחותה גם טורקיה וקטר. ערב הסעודית, שלגביה נכון לומר ש"הפוסל במומו פוסל", רואה בהגמוניה האזורית הישראלית (הנתפסת) איום. ומקשרת בין הסכסוך הנוכחי בינה לבין איחוד האמירויות לבין היחסים בינה לבין ישראל. בראיית ריאד, ישראל מנסה להרחיב את השפעתה לכל המזרח התיכון ובפרט בים האדום על ידי חיבור לסומלילנד, ובמפרץ הערבי על ידי חיבור לאיחוד האמירויות. על רקע זה התבטאו נציגי ערב הסעודית בחרפות נגד מדיניות ישראל (כמובן תוך הקפדה להחמיא לנשיא טראמפ ולא לסתור אותו). הגישה הלעומתית הסעודית אמנם מגבירה את הלכידות בין איחוד האמירויות לישראל, אך מרחיקה מאוד את הסיכוי לנורמליזציה ישראלית-סעודית ומקשה על מימוש פרויקטים האמורים להגביר אינטגרציה אזורית שתכלול את ישראל, בפרט מסדרון התשתיות שיחבר בין הודו לאירופה דרך המזרח התיכון (IMEC). עמדה זו הובהרה על ידי שר החוץ הסעודי, הנסיך פייצל, שביקר את ישראל על נוכחותה הצבאית בסוריה כמקשה על משטר הסורי החדש להתייצב. כן השמיע ביקורת על המדיניות הישראלית, שאושרה לאחרונה על ידי הממשלה, לגבי זכויות רישום ומכירה של קרקעות ביהודה ושומרון - מדיניות המרחיבה את רישום הזכויות על שם המדינה.

המלחמה בסודן זכתה לבמה מיוחדת בוועידה. שליוח המיוחד של הנשיא טראמפ לפתרון סכסוכים, מסעוד בולוס, חזר וקבע כי המלחמה בסודן היא המשבר החמור ביותר מבחינה הומניטרית במאה ה-21, ובמהלכה מבוצעים פשעים חמורים נגד האנושות בעיקר בתחום האלימות כלפי נשים (90% מדווחים על אונס נשים, מגיל שמונה). בין היתר, נאמר על ידי דוברים המשוייכים לארגוני שמירת שלום, שיש לדרוש פעולה נגד איחוד האמירויות עקב תמיכתה ב"כוח התגובה המהירה" - RSF - בסודן.

עם זאת, נציגי איחוד האמירויות לוועידה האשימו את ערב הסעודית בכך שהיא משתפת פעולה עם איראן ושהיא העומדת מאחורי המתקפה המאורגנת עליה. ההתייחסות האמריקאית להתפתחות זו הייתה מינורית. למעט קריאה של הסנטור גראהם לשני הצדדים - ערב הסעודית ואיחוד האמירויות -

לחדול מהמתקפות ההדדיות, לא נרשמה דאגה מהמצב המחמיר ביחסים בין שתי בנות הברית הקרובות של ארצות הברית במפרץ.

הסכסוך הישראלי פלסטיני - לא במרכז הכנס

שינוי המדיניות של ישראל בנושא זכויות רישום ומכירה של קרקעות ביהודה ושומרון לא זכה לכותרות בישראל, אולם בכנס מינכן התייחסו להתפתחות זו כאל רעידת אדמה. ההכרה למעשה בחלק משטחי יהודה ושומרון כשטחים הנתונים למרות החוק הישראלי מהווה בראיית האירופאים שינוי מדיניות, הסותר את החוק הבינלאומי הקובע כי אין לשנות את מעמדו של שטח שנכבש ומוחזק צבאית. השינוי במדיניות הישראלית בהקשר זה מפריך למעשה את הטענה המשפטית הישראלית רבת השנים, שלפיה המצב ביהודה ושומרון הוא זמני. לדברי המבקרים, מדובר בהוכחה סופית לסיפוח בפועל, בלי הכרזה רשמית.

המנהיגים והפעילים הפלסטינים שנכחו בוועידה לא החמיצו הזדמנות בכל אחד מהמושבים שבהם עלה הנושא הפלסטיני לקרוא למדינות אירופה לנקוט פעולה נגד ישראל ולהפסיק רק לדבר. המסר הפלסטיני, שחזר ועלה, הוא שמשום שאירופה הכירה במדינת פלסטין (הצהרת ניו יורק), עליה לפעול נגד ישראל, הפוגעת בריבונות הפלסטינית ובזכותה של פלסטין להתקיים. ברקע, ככל הנראה, שאיפה פלסטינית לנצל את המתרחשות בין ארצות הברית לאירופה ולדחוף את מדינות אירופה לנקוט מדיניות עצמאית - גם אם היא סותרת את זו האמריקאית.

התגובות למסר זה היו הכרה מוחלטת בזכויות פלסטין. גינוי ממשלת ישראל והתנצלות על כי לא נעשה יותר לטובת הפלסטינים. אולם, איש מהדוברים לא הסכים לדרישה הפלסטינית להטיל סנקציות על ישראל, רובם בטענה שלשם כך נדרש קונצנזוס כלל-אירופאי ומדובר באירוע פוליטי מורכב. עם זאת, לא ניתן היה להחמיץ את שביעות הרצון הפלסטינית מכך שהסוגייה זכתה לאהדה. כל הדוברים, ללא יוצא מן הכלל, חזרו על מחויבות אירופה לפתרון שתי המדינות.

גישה שונה לגבי פתרון שתי המדינות הושמעה על ידי חלק מהדוברים הפלסטינים, שגרסו שהפתרון הנכון יותר הוא פדרציה ישראלית-פלסטינית - מדינה אחת, אך לא במובן מדינת אפרטהייד אלא כמדינה פדרטיבית בדגם האירופאי. בכירים אירופאים, השותפים במועצת השלום ובדירקטוריון לרצועת עזה הדהדו רעיון זה. לדידם, חיבור רצועת עזה למדינה הפלסטינית בעתיד עשוי להיות מיושם על פי המודל הפדרטיבי. ומה אם לא? אחת התחזיות העגומות ביותר הייתה זו שהציג מנהיג בכיר פלסטיני לשעבר. להערכתו, לא תהיה מדינה פלסטינית וישראל תמשיך לשלוט, אך בשל היתרון הדמוגרפי הערבי (בעתיד הרחוק, כ-20 שנה, יהיה רוב ערבי מוצק בין הירדן לים תיכון), היא תהפוך למדינת אפרטהייד. מדינה כזו לא תשרוד. בדומה למקרה דרום אפריקה, העולם יבודד את ישראל ויאכוף עליה תהליך מדיני שיוביל לשלטון הרוב הערבי בארץ ישראל.

מועצת השלום ותכנית טראמפ לרצועת עזה - הבלבול האירופי

במהלך הוועידה קוימו מושבים רבים שעסקו במועצת השלום ובממשל ברצועת עזה. נציגי מועצת המנהלים של עזה הותקפו שוב ושוב בגין חוסר התכנון לפרטים, היעדר התחלת המדינית, אי-שיתופה של הרשות הפלסטינית בהתארגנות, ועוד ועוד.

בהקשר מועצת השלום, ביקורת נוקבת הופנתה לעבר הנשיא טראמפ על כי הוא מייצר גוף לא דמוקרטי, האמור להחליף את האו"ם. טענה מעניינת הייתה כי ייתכן שהוא מתכוון להמשיך לכהן כיו"ר המועצה גם אחרי תום כהונתו, שכן באמנת היסוד של המועצה הוא מוגדר אישית כראש הבורד.

הבלבול האירופי נובע מכך שבתוכנית טראמפ לרצועת עזה גלומים יתרונות גם לפלסטינים: פירוק חמאס מנשק, בניה מחודשת של הרצועה, ריבונות פלסטינית בתמיכה בינלאומית. לגבי הקשרים אלה יש הסכמה. אך מועצת השלום כוללת גם את בנימין נתניהו והנשיא טראמפ עצמו, שלהבנת רבים מהדוברים בוועידה הם מתנגדים לכינון מדינה פלסטינית ולכן התכנית לא תוביל לפתרון מדיני, אלא להסדר זמני שלא יחזיק מעמד (אחד הקולות הביקורתיים ביותר היה זה של ראש ממשלת ספרד). אנשי הבורד של רצועת עזה נאלצו להתגונן ולהתנצל לנוכח הביקורת, והם ניסו להסביר שמדובר בהתחלה בלבד וביקשו לתת הזדמנות לשלום. בין היתר, הם הזכירו את ההתחייבות למדינה פלסטינית, שבקצה הדרך. כן הוזכרה חשיבות השמירה על הביטחון - גם של אזרחי ישראל.

סיכום

השורה התחתונה מבחינת ישראל היא סדרת הזדמנויות וסיכונים. ההזדמנות הגדולה ביותר היא הפוטנציאל הכלכלי של התעשייה הביטחונית הישראלית. תדמיתה של ישראל וניסיונה מיותר כר נרחב של הזדמנויות. בה בעת, הסיכון הגדול ביותר הוא תיוגה של ישראל כמדינה המערערת את היציבות האזורית והעולמית. ישראל מתרחקת מהנורמליזציה האזורית עקב שינוי הגישה הסעודית ביחס אליה ולדאיחוד האמירויות וכן המבוי הסתום בקשר לסוגיה הפלסטינית. כך עלולה להתבסס תפיסה, שעדיף לא לנקוט כל יוזמה. אלא שמשמעותה של תפיסה זו היא המתנה לפתרון, שייאכף על ידי הבשלת מגמות דמוגרפיות בזירת הסכסוך ומגמות בזירה הבינלאומית. מדיניות ישראל, בואך שנת הבחירות, חייבת להתאים עצמה להזדמנויות ולאתגרים אלה שבפניה.

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט